

SUOMEN MATKAILIJAYHDISTYKSEN

VUOSIKIRJA

1906

HELSINGISSÄ 1906

HINTA: 2 MARKKAA

H:GIN SENTRAALIKIRJAPAINO

Storskär i Malaks' skärgård.

Bland de många orter i vår skärgård, som förtjäna turistens och fosterlandsvännens uppmärksamhet, är Storskär visst en. Det ligger där borta i hafsbandet utanför Vasa, ungefär 5 mil från kusten och $\frac{1}{2}$ mil norrom Rönnskärs båk. Väl torde namnet vara känt på orten, men säkerligen ha få besökt stället. Då jag haft lyckan att till Storskär göra en högeligen intressant färd, vill jag meddela några ord om denna.

Efter många funderingar hit och dit, huru resan helst borde företagas, vare sig med fiskarbåt, lotskutter, lotsångare eller ångbåt, beslöts att fara med ångbåten »Svanen» af en galeas' storlek, som för ändamålet upphyrdes på en dag. Resans ändamål var att med respekt ingifvande rösen utmärka den på ön befintliga begravningsplats, som enligt tradition invigts af Finlands siste katolske biskop Arvid Kurck, samt en därinvid belägen s. k. jungfrudans. Detta arbete skulle utföras af 8 nämdemän under ledning af ingenjör Artur Lönnbohm, de hundra jättegärdarna i Malaks' vakande Argusöga. Jag följde med såsom vetenskaplig expert.

En mindre ångbåt hade nog ock hunnit till, men den var förbjuden att röra sig utanför de inre skären. Utrymmet var således furstligt. Vi beslöto därför att äfven skaffa oss furstligt följe på färden. Först vände vi oss, såsom på landet ju är brukligt, till or

tens prästerskap, af hvilket dock en herde nyligen öfverflyttat till Öfvermark. Sedan kom i ordningen socknens folkskollärare och den med orätt afsatte länsmannen. Folkskoleläraren fick dessutom i uppdrag att tillkalla en utvald sångkör från ungdomsföreningen. En kock eller kaffemoster engagerades äfven. Ingen finge häller glömma vägkostpåsen, en utrustning, som nu visserligen icke var furstlig, men däremot helt landtlig och treflig. Fredagen den 15 juli 1904 skulle färden gå af stapeln.

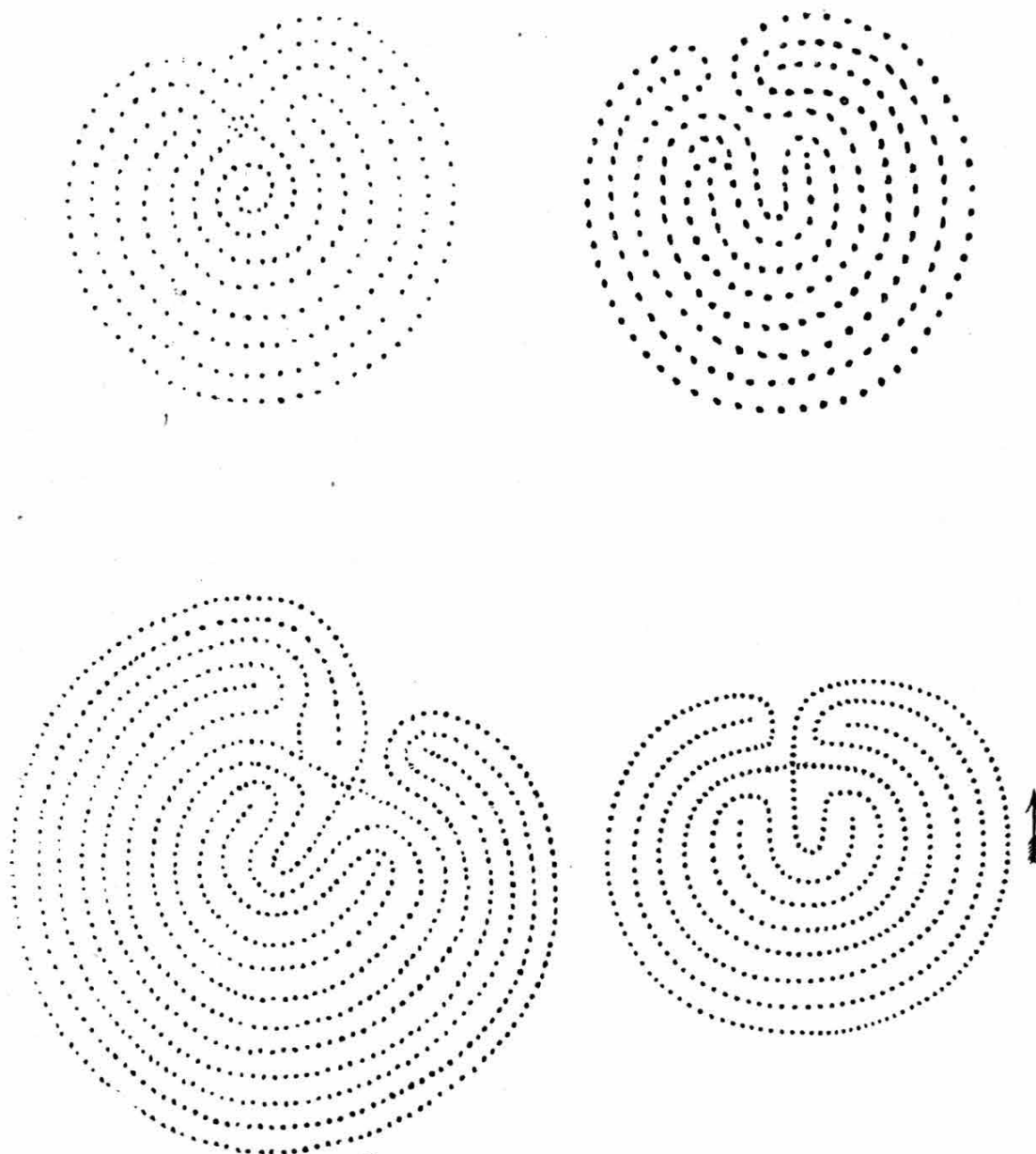
»Svanen» kom sväfvande från Petalaks, där Öfvermarksboarna stigit ombord, till Åminnestrand i Malaks kl. $\frac{1}{2}$ 8 om morgon — enligt programmet kl. 7. Vädret var vackert och färden lofvade bli herrlig. Tyvärr kunde ingen af prästerskapet medfölja. Vi voro ändå omkring 40 personer. Kl. 8 satte »Svanen» sig i rörelse på den spegelblanka vattenytan. Snart passerades de lummiga holmar, dit ungdomsföreningen plägar göra sina utfärder, senast en stämningsfull »5:te juli». Vasa framskymtade på afstand och utanför Vasklot vändes kurs till hafs. Skärgården upphörde dock icke, men blef alt fattigare på grönska. Klippor och grund äro här kringströdda såsom spillror af splittrade bärg. »Svanen» gled gladt fram under sång och lek på det fortfarande nästan blanka vattnet. Kl. 12 fälades ankar i en vik af Storskär, som med sina fiskarkojor och utbredda fiskbragder på stranden erbjöd en fängslande och inbjudande tafla.

Storskär, som mäter ungefär 2 kilometer i längd och en i bredd, utgör nästan ett sammanhängande stenhölster på klipp- och sandåsgrund, samt betäcket sparsamt af alar, men rikligen af låga buskar, mossor och tufvor. På en bred ås i midten af ön ses en inhägnad af sten, som är den af biskop Kurck invigda begravningsplatsen. Kurck skulle, såsom känt åtföljd af flere högättade familjer år 1522 fly till

Sverige undan för Kristian Tyranns handtlangare. Enligt traditionen skall biskopens båt stött på grund i ett numera tillandadt sund på öns östra sida. På Storskär dukade två hans »döttrar» under för resans vedermödor och begrofvos där. Öfver deras graf uppkastades ett stenkummel, omkring hvilket nämnda stengärde uppfördes. Till minne häraf kallas Storskär på Gustaf Vasas tid *Kirkegardsskär*. Själ fann biskopen längre fram på färden sin graf i böljorna utanför Öregrund.

Sagda stengärde är omkring $\frac{3}{4}$ meter högt, har oval form och omsluter omkring 30×12 meters yta. Tre ingångar leda till det inre af inhägnaden, inom hvilken finnas flere rösen, af hvilka dock de Kurckska fröknarnas graf är det största. Detta är äfven en meter högt och i genomskärning 3 à 4 meter. Under något af de mindre rösen skall en fiskare från Solf vara begrafven, under ett annat ett barn, som födts och dött på Storskär. Detta bevisar, att inhägnaden ännu i senare tid begagnats till begravningsplats. Så mycket otillständigare är det ohägn, som å densamma föröfvats. Sommaren 1884 uppreste sjömåtningsexpeditionen på begravningsplatsen ett sjömärke, hvartill sten användes delvis från omhägnaden så att denna på sina ställen nästan jämnades med marken. Då allarm i anledning af denna »vandalism» slogs i Vasa Tidning 1887: 23, hänvisade statsarkeologen till den lag, som skyddar våra forn lämningar och enligt hvilken begravningsplatsen borde till sitt förra skick återställas. Detta restaureringsarbete utfördes af dåvarande e. landskanslisten i Vasa Alfred Rosing sommaren 1888. Såsom ledning för sitt arbete hade hr R. att tillgå den beskrifning af platsen, som statsarkeologen affattat vid sitt besök på Storskär år 1865, äfvensom egen autopsy, då han också själf gjort tidigare en utfärd till stället. — Vid omhägnadens östra port är en sparbössa upp-

ställd för Malaks' fattiga och säkerligen har många fiskare inlagt däri en offerskärf för god fisklycka. Ty

tom måtte den icke varit, då den någongång veterligen plundrats.

I söder strax utanför begravningsplatsen finnes en s. k. jungfrudans, en labyrintartad stensättning

af okänd ålder och okänt ursprung. Sådana stensättningar förekomma under olika namn, såsom »Pietarin leikki», »Jerusalems tempels portgång», »Nunnatarha» etc. på många ställen i skärgården längs Finlands kuster. De bilda olika slags irrgångar, hvilkas väggar betecknats med stensättning. I en del ledes man till en bestämd punkt i det inre af stensättningen, i en annan föres man åter ut till den öppning, från hvilken kretsgången började. Sitt mest kända namn »jungfrudans» påstås stensättningen ha fått däraf, att en jungfru tog plats i den innersta delen af labyrinten och skulle svennen löpa hvarfven rundt för att få dansa med henne. --- Medan ingenjör L. rörade begravningsplatsen och nämnda jungfrudans, som var den enda dittills kända på Storskär, spridde sig de yngre i sällskapet åt olika håll af ön och upptäckte 7 andra jungfrudanser. Fyra af dem voro dock så öfvervuxna och skadade, att deras konstruktion icke kunde afritas. De bättre bibehållna återgifvas här. En amatör tog äfven några fotografier.

Fiskarens lif och sysselsättning var det tyvärr icke tid att denna gång lära närmare känna. Att fiskare uppehållit sig här äfven i förgångna tider --- veterligen sedan reformationstiden — kan man sluta till af de på den s. k. Finnskatan befintliga lämnin-garna af bostadsgrundvalar eller häldre båthamnar, hvilka genom landets höjning blifvit oanvändbara.

»Svanens» ångpipa började hvissla redan kl. 4 och manade till uppbrott. Middag improviserades i och omkring några fiskbodar och, sedan fiskarena fört oss ombord, lyftades ankar kl. 5. En af deltagarena kvarglömde dock sin paletå — ett väl ej för stort offer åt de Kurckska fröknarnas minne.

Under lek och sång sträfvade »Svanen» åter emot Malaks' och Petalaks' stränder och alla voro synbarligen nöjda med lektionen à propos i vårt lands geografi och historia. Alla andra intressen, t. o. m.

om minnets trådar knöto dem vid Sibirien eller Polen, hvilka äfven voro representerade i sällskapet, föllo till föga för stundens friska, fosterländska fläkt från Storskär i Malaks' skärgård.

Axel O. Heikel.

Kaarlo Lönnbohm (1862–1928) från Paldamo (nära Kajana), var vice lantmätare i Vasa län 1888–98 och bodde i Malax under den tid han arbetade med storskiftesregleringen (nyskiftet) i Malax. Kaarlo var även aktiv inom kommunal verksamhet och drev bl.a. på bygget av Havras folkskola och blev skolans första direktionsordförande 1896.

Artturi Lönnbohm (1874–1942), 12 år yngre bror till Kaarlo, var också lantmätare i Malax. På 1890-talet arbetade bröderna Lönnbohm samtidigt i Malax. Artturi slutförde den av Kaarlo påbörjade storskiftesregleringen i Malax. Hans tillvägagångssätt var så rättvist och hänsynsfullt att det vid slutförrättningen inte inlämnades ett enda besvär, vilket var mycket ovanligt. Han flyttade 1920 från Malax och utnämndes 1928 till äldre ingenjör vid Lantmäteristyrelsen. I slutet av 1930-talet blev han länslantmätare i Vasa län. De sista åren bodde han igen i Helsingfors, där han dog 1942. Artturi verkade i Malax under ca 30 år och vid sidan av sitt arbete var han aktiv inom föreningslivet.

Axel Olai Heikel (1851–1924), född i Brändö på Åland, var en finländsk arkeolog, etnolog och museiman. Han var bl.a. intendent för Arkeologiska kommissionen 1893–1924. Han är kanske mest känd som grundare av Finlands första friluftsmuseum på Fölisön i Helsingfors. Dit flyttades som första byggnad en fäbod från Limossen i Malax 1911. Heikel var intendent vid friluftsmuseet 1917–1924 där han också är begravnen invid Karuna kyrka.

Källa (text / bild): **Wikipedia**.